

DİCLE İLAHİYAT DERGİSİ

Dicle Theology Journal

Kuruluşu: 2000 e-ISSN: 2667-6273 Yayımcı: Dicle Üniversitesi

Cilt | Volume 27 • Sayı | Issue 2 • Aralık | December 2024

İlkokul DKAB Dersi Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Kullandıkları Öğretim Yöntemlerinin ve Öğretim Yöntemi Seçme Süreçlerinin Analizi

Analysis of The Teaching Methods Used By Primary School Dikab Course Teachers According To Their Opinions And Their Teaching Method Selection Processes

Nurcan SÜLEYMANOĞLU

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Bilim Dalı
Malatya, Türkiye

PhD Student, Inonu University, Faculty of Theology, Department of Religious
Education, Malatya, Türkiye

mem.dicle@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2542-0231>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü | Article Type

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 17/10/2024 • **Kabul Tarihi | Accepted:** 20/12/2024 • **Yayın Tarihi | Published:** 31/12/2024

Atıf | Cite As

Süleymanoğlu, Nurcan. "İlkokul DKAB Dersi Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Kullandıkları Öğretim Yöntemlerinin ve Öğretim Yöntemi Seçme Süreçlerinin Analizi". *Dicle İlahiyat Dergisi* 27/2 (Aralık 2024), 244-261.
<https://doi.org/10.58852/dicd.1569490>

Author Contributions: This article has a single author

Ethical Statement: It is declared that scientific, ethical principles have been followed while carrying out and writing this study, and that all the sources used have been

Conflicts of Interest: No conflict of interest declared

Ethics Committee Approval: Ethics committee permission for this study was obtained with the decision of Inonu University Scientific Research and Publication Ethics Committee dated 29.12.2023 and numbered E.389304.

Copyright & License: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Yazar Katkıları: Makale tek yazarlıdır.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için etik kurul izni, İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 29.12.2023 tarih ve E.389304 sayılı kararı ile alınmıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) altında lisanslanmıştır.

İlkokul DKAB Dersi Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Kullandıkları Öğretim Yöntemlerinin ve Öğretim Yöntemi Seçme Süreçlerinin Analizi

Öz

Araştırmanın amacı, ilkokul DKAB dersi öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntemlerini tespit etmek ve bu yöntemleri seçme süreçlerinin analiz edilmesidir. Yapılacak çalışma ile ilkokul DKAB dersi öğretmenlerinin derslerde kullandıkları yöntemlerin ve bu yöntemleri seçme süreçlerinde etkili olan faktörlerin ortaya konulması hedeflenmiştir. Araştırma fenomenolojik desen ile tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ilinin Kayapınar ilçesindeki ilkokullarda görev yapmakta olan 16 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunun öğretmenlere uygulanması ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler, Maxqda nitel veri analiz programında, betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucuna göre DKAB öğretmenleri öğretim yöntemi seçme sürecinde dersin kazanımlarını, dersin özelliklerini ve öğrencilerin özelliklerini dikkate alarak sıklıkla anlatım yöntemini, soru cevap yöntemini ve medya görsellerini kullanarak ders anlatmaktadırlar. Araştırmada ilkokul DKAB öğretmenlerinin kullandıkları yöntemleri, din öğretimi için yeterli bulmadıkları ve yeni yöntemlerin geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle ilkokul DKAB öğretmenlerinin öğretim yöntemi seçme süreçleri ve bu süreçte kullanabilecekleri yöntemlere dair önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İlkokul, DKAB Dersi, DKAB Öğretmenleri, Öğretim Yöntemleri.

Analysis Of The Teaching Methods Used By Primary School Dkab Course Teachers According To Their Opinions And Their Teaching Method Selection Processes

Abstract

The research aims to determine the teaching methods used by primary school DKAB teachers and analyze the process of choosing these methods. The study aims to reveal the methods used by primary school DKAB teachers in lessons and the effective factors in selecting these methods. The research was designed with a phenomenological design. The research study group consists of 16 Religious Culture and Moral Knowledge course teachers working in primary schools in the Kayapınar district of Diyarbakır province in the 2023-2024 academic year. The data of the research were obtained by applying the semi-structured interview form prepared by the researcher to the teachers. The obtained data were analyzed using the descriptive analysis method in the Maxqda qualitative data analysis program. According to the results of the research, DKAB teachers frequently teach using the narration method, question and answer method and media visuals, taking into account the achievements of the course, the characteristics of the course and the characteristics of the students in the teaching method selection process. The research revealed that primary school DKAB teachers do not find the methods they use sufficient for religious education and think that new methods should be developed. Based on the findings, suggestions were made regarding the teaching method selection processes of primary school DKAB teachers and the methods they can use in this process.

Keywords: Religious Education, Primary School, Religious Studies Course, Religious Studies Teachers, Teaching Methods.

Giriş

Eğitim sistemimizde din öğretimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (DKAB) adı altında yapılmaktadır. DKAB dersleri formel ve zorunlu olarak ilkokul dördüncü sınıftan itibaren başlayıp lise son sınıfa kadar devam etmektedir (Aydın, 2019, 372). DKAB dersleri ile yetişmekte olan bireylere bireysel, toplumsal, ahlaki, kültürel ve evrensel değerlerin aktarılması hedeflenmektedir (MEB, 10 Ekim 2023). DKAB dersleri adı altında verilen din eğitiminin istenilen hedeflere ulaşabilmesi için eğitim biliminin öngördüğü ilke ve yöntemlere göre bir öğretim gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir. Zira din öğretimi ile genel öğretim arasında öğretim hedefleri açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır (Aydın, 2019, 77). Her iki öğretimin amacı da bireyde kendi yaşantıları yolu ile kalıcı izli davranış değişiklikleri meydana getirmektir (Tosun, 2017, 19–23).

Öğretim sürecinde benimsenen eğitim yaklaşımı öğrencinin edindiği öğrenmelerin kalıcı izli olmasını etkilemektedir. DKAB dersleri, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alan ve öğretim ortamının çocuğun öğrendiği bilgileri yapılandırabileceği bir yaklaşım olan çocuk merkezli yaklaşımı esas almaktadır (Keskiner, 2018, 57). Çocuk merkezli yaklaşım “öğretmen öğretim yaşantılarının yönetiminde öğrenci ile işbirliği ve dayanışma içinde çalışır” diye tanımlanmaktadır (Güneş, 2015, 296). Öğrencinin merkeze alındığı DKAB dersi öğretim sürecinde öğrencilere verilecek dini bilgi içeriğinin, öğrencilerin yaş aralıkları, sınıf kademeleri ve hazırbulunuşlukları gibi faktörlerin dikkate alındığı uygun yöntemler ile aktarılması gerekmektedir (Aydın, 2019, 350).

Öğretim sürecinde öğrencilerin gelişim özelliklerine göre öğretim yöntem ve tekniklerini kullanarak öğrencilerin anlamlı öğrenmeler gerçekleştirmelerine rehberlik etmek, öğretmenin sorumluluğundadır. Öğretmen, öğretim sürecinde üstlenmiş olduğu bu sorumluluktan dolayı okulun kalbi olarak nitelendirilmektedir. Zira öğretim sürecinin diğer unsurlarının (okul, öğrenci, ders programı, öğretim yöntemi ve öğretimsel etkinlikler) başarısı öğretmenin başarısına bağlanmaktadır (Aydın, 2019, 383).

İlk ve orta dereceli okullardaki din eğitimi, DKAB öğretmenlerinin sorumluluğundadır. Köylü ve Altaş’a (2016, 165) göre bir din eğitimcisinin insanın gelişim evreleri, öğrenme prensipleri ve dini konularda yeterli bilgiye sahip olmasının yanı sıra bu bilgileri aktaracak uygun yöntem becerisine sahip olması gerekmektedir. DKAB öğretmenlerinin özel alan yeterlilikleri kılavuzunda öğretmenler ile ilgili birçok alan becerisinin yanı sıra DKAB derslerinin öğretimine uygun yöntem, teknik ve materyal kullanabilme yeterlikleri şartı da bulunmaktadır (MEB, 15 Ekim 2023). Öğretmen mesleğinin gerektirdiği tüm yeterlik alanlarında ve DKAB dersi için öngörülen yeterlik alanlarında yetkin olan ve bu yetkinliği mesleğinde kullanan bir din dersi öğretmeni, DKAB derslerinin tüm öğretim kademelerinde öğrencilerin anlamlı öğrenmelerine katkı sunması beklenmektedir. DKAB dersinde öğretim yöntemi, seçilirken dersin özelliklerinin, öğrenci özelliklerinin ve sınıf kademesinin dikkate alınması, öğrenciler için hedeflenen kazanımların elde edilebilmesini sağlaması açısından önem arz etmektedir. Aydın’a (2019, 373) göre DKAB dersinin hedef kazanımlarına ulaşması, ancak çocuğa öğretilecek bilginin çocuğun bilişsel ve duyuşsal olarak inşa edebileceği tarzda sunulması ile mümkün olacaktır.

Çocuklar, din eğitimini formel olarak ilk kez ilkokul kademesinin dördüncü sınıfında almaya başlamaktadır. Çocukların erken yaşlarda aldığı din eğitiminin niteliği çocukların dini duygu ve inanç gelişimlerine önemli etkileri bulunmaktadır (Oruç, 2023, 58). Dolayısıyla ilkokul kademesinde din eğitiminde kullanılacak öğretim yöntemlerinin din dersinin kazanımları ve çocukların gelişim dönemi özelliklerine uygun olması hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle ilkokulların DKAB derslerinin öğretim yöntemlerinin seçilmesi sürecinde çocukların gelişim özelliklerinin ve dersin kazanımlarının dikkate alınması ve buna göre öğretim yöntemlerinin seçilmesi gerekmektedir. Dam (2023, 59)

çocukluk döneminde öğrenciye verilecek eğitimin hedefe ulaşma başarısının öğretmenlerin öğrencilerin çocukluk dönemi özelliklerini bilmelerine ve bu özelliklere göre bir eğitim süreci yürütmelerine bağlı olduğunu vurgulamaktadır.

Öğretim yöntemi “öğrencileri belirlenen hedeflere en iyi şekilde ulaştırmak için izlenmesi gereken yol” olarak tanımlanmaktadır (Güneş, 2015, 275). Derslerde kullanılan başlıca yöntemler anlatım yöntemi, tartışma yöntemi, örnek olay yöntemi, gösterip yaptırma yöntemi, işbirlikçi öğrenme yöntemi ve bireysel çalışma yöntemi şeklinde sıralanmaktadır (Kumral, 2016, 11). Hedef (kazanım), “öğretim faaliyetleri ile öğrenciye kazandırılacak özellikler ya da nitelikler” olarak tanımlanmaktadır (Güneş, 2015, 190). İlkokullarda ve DKAB derslerinde öğretim süreci ve bu süreçte öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemi ve teknikleri ile bu yöntem ve tekniklerin başarısı ile ilgili yeterli çalışma olmamakla beraber konuya dair yapılan bazı çalışmalar, bize ilkököl ve DKAB dersinde öğretim sürecinin başarısına dair ipuçları sunmaktadır.

İlköğretimde DKAB öğretmenlerinin derslerinde öğretim araç ve materyal kullanmaları ile ilgili yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin konulara uygun materyal bulmakta sıkıntı yaşadıkları anlaşılmaktadır (Korkmaz, 2012). İlkokullarda öğretim yönteminin kullanılmasıyla ilgili 30 öğretmen ile yapılan bir nitel çalışmada, öğretmenlerin dersin türüne (hayat bilgisi, matematik, fen ve teknoloji vb.) göre farklı yöntemler tercih ettikleri görülmektedir (Karasu Avcı - Ketenoğlu Kayabaşı, 2019). DKAB dersi öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları yöntemler ile ilgili 2078 öğretmen ile yapılan bir nicel çalışmada, öğretmenlerin derslerinde çoğunlukla anlatım ve soru cevap yöntemlerini kullandıkları anlaşılmaktadır (Baltacı - Aydın, 2019). Yine DKAB öğretmenlerinin kavram öğretimi sürecinde kullandıkları yöntemlerle ilgili 20 öğretmen ile yapılan nitel bir çalışmada öğretmenlerin öğretim yöntem seçiminde yetkin olmadıkları sonucuna varılmıştır (Erva Uçak - Doğan, 2020). Öğretmenlerin DKAB dersinin başarısı için ders sürecinde tercih edecekleri yöntemlerin dersin ve öğrencilerin özelliklerine uygunluğu önem arz etmektedir (Dam, 2023, 59).

İlkokul DKAB dersi öğretmenlerinin, öğretim yöntemi seçme sürecinde öğrenci gelişim özelliklerini ve dersin kazanımlarını dikkate almaları ve buna göre yöntem seçmelerinin gerekliliği, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Ancak ilkököl DKAB derslerinde öğretmenlerin öğretim yöntemi kullanmaları ile ilgili literatür incelendiğinde konu ile ilgili detaylı çalışmalara rastlanmamaktadır (Aydın, 2019, 377). Bu çalışmanın amacı ilkökullarda DKAB dersi öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntemlerinin ve öğretim yöntemi seçme süreçlerinin incelenmesidir. Dolayısıyla araştırmamızın problem cümlesi *ilkokul DKAB dersi öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntemleri ve yöntem seçme sürecinde neleri dikkate aldıkları* sorusudur.

Araştırmada bu doğrultuda şu soruların cevabı aranmaktadır:

1. İlkokul DKAB dersi öğretmenleri, öğretim yöntemi seçiminde neleri dikkate almaktadır?
2. İlkokul DKAB dersi öğretmenleri derslerinde hangi öğretim yöntemlerini kullanmayı tercih etmektedir?
3. İlkokul DKAB dersi öğretmenlerinin tercih ettikleri öğretim yöntemlerinin avantaj ve dezavantajları nelerdir?
4. İlkokul DKAB dersi öğretmenleri, seçtikleri öğretim yönteminin verimliliği hakkında neler düşünmektedir?

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada yöntem seçilirken veri toplama aracı hazırlanırken ve veriler analize edilirken alan yazın ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır (Creswell, 2013; Büyüköztürk vd., 2013; Best - Kahn, 2017; Yıldırım - Şimşek, 2018). Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi desenlerinden biri olan “fenomonolojik model (olgu bilim)” ile tasarlanmıştır. Fenomonolojik modelde, herhangi bir fenomeni deneyimlemiş olan ve büyüklüğü 3-4 veya 10-15 kişilik gruplar ile çalışılarak fenomen hakkında araştırmalar yapılarak bilgi edinilmeye çalışılmaktadır. Bu modelde ele alınan fenomen ayrıntıları ile betimlenmeye çalışılmaktadır (Creswell, 2013, 78; Büyüköztürk vd., 2013, 34).

“Nitel araştırma, birçok yorumlayıcı araştırma yöntemlerini kullanan fenomenolojik dizine dayalı bir araştırmadır”(Best - Kahn, 2017, 257). Nitel araştırma yöntemlerinde insanlar, olay ve olgular doğal ortamında incelenabilmektedir. Nitel araştırma yöntemde doküman incelemesi, gözlem ve görüşme gibi çoklu yöntemler ile veri elde edilmektedir. Elde edilen verilerden bilgi, tümdengelim ve tümevarım gibi akıl yürütme yöntemleri ile yorumlayıcı bir tarzda ortaya konulmaktadır (Creswell, 2013, 45). Nitel araştırmada araştırmacı, araştırma sorularını değiştirmek veya yeniden geliştirmek durumunda kalabilmektedir. Dolayısıyla Nitel çalışmaların esnek ve kolay uyarlanabilir modeller ile tasarlanması gerekmektedir (Best - Kahn, 2017, 259). Nitel araştırmanın yukarıda sıralanan özellikleri bu araştırma yöntemini tercih etme nedenlerimizdendir.

1.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ilinin Kayapınar ilçesinde ilkokullarda görev yapmakta olan 16 DKAB dersi öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, nitel araştırma çalışmalarında kullanılan fenomenolojik modele uygun örneklem yöntemi olan *kriter temelli örneklem* türüne uygun bir şekilde seçilmiştir. Bu örneklem türünde fenomen hakkında doğrudan deneyime sahip kişiler bulunmaktadır. Bu, yapılacak çalışmanın faydalı olma şartı sayılmaktadır (Creswell, 2013, 155). Dolayısıyla araştırmanın çalışma grubu seçilirken öğretmenlerin ilkokullarda DKAB dersi vermekte olan DKAB branşı öğretmenlerinden oluşmalarına ve bu öğretmenlerin belli bir kıdem yılına sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Araştırma için görüşülen 20 öğretmenden gerekli kriterleri sağlayamayan 4 öğretmen, çalışmanın dışında bırakılmıştır. Çalışma grubuna ait demografik bilgiler aşağıda verilmektedir.

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Cinsiyet	Yaş Aralığı	Kıdem Yılı Aralığı	f	Toplam
Kadın	32-47	7-19	10	16
Erkek	40-50	11-29	6	

Çalışma grubu incelendiğinde hem yaş hem de kıdem yılı açısından yeterli deneyime sahip bir çalışma grubu olduğu görülmektedir. Bu, elde edilen sonuçların güvenilirliği açısından önemlidir.

1.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada nitel araştırma yönteminin başlıca bilgi toplama tekniklerinden biri olan mülakat tekniği kullanılmıştır (Creswell, 2013, 157; Yıldırım - Şimşek, 2018, 129). Nitel araştırmalarda mülakat yönteminde katılımcılar ile doğrudan görüşülerek veri elde edilmektedir. İnsanların doğrudan iletişim

ve konuşma ile kendi duygu, düşünce ve deneyimlerini daha iyi ifade etikleri düşüncesinden hareketle mülakat yöntemi diğer nitel veri toplama araçlarından daha üstün kabul edilmektedir (Best - Kahn, 2017, 371; Yıldırım - Şimşek, 2018, 136). Çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından uzman görüşlerinden yararlanılarak geliştirilen ve yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan mülakat formu kullanılmıştır. Mülakat formunun ilk bölümünde araştırmacıya ait bilgiler, araştırmacının amacı ve katılımcı bilgilendirme formu bulunmaktadır. Araştırma görüşme formunun ikinci bölümünde katılımcıya ait demografik bilgilere dair sorular ile araştırmaya ait yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular bulunmaktadır.

Veri toplama aracı geliştirilirken ilgili literatürden yararlanılarak probleme dair soruların kavramsal çerçevesi belirlenmiştir. Sorular hazırlanırken problemi açık bir şekilde ortaya koyabilecek ve katılımcılar tarafından kolayca anlaşılabilir kavramlar seçilmeye dikkat edilmiştir. Hazırlanan soruların katılımcılar tarafından daha iyi anlaşılması ve katılımcıların konuya dair düşüncelerini daha anlaşılır bir şekilde ifade edebilmeleri için sondalar hazırlanmıştır. Veri toplama aracı, iki öğretmen ile yapılan pilot çalışma ile sorularının anlaşılabilirliği açısından test edilerek son şeklini almıştır. Veri toplama aracı için sorular hazırlanırken uzman görüşlerinden yararlanılması, soruların katılımcılar tarafından anlaşılır kavramlar ile hazırlanması, soruları derinleştirecek sondaların hazırlanması ve hazırlanan soruların pilot bir çalışma test edilmesi, veri aracının güvenilirliği için önemli kabul edilmektedir (Yıldırım - Şimşek, 2018, 145).

1.4. Verilerin Toplanma Süreci ve Analizi

Fenomonolojik modele göre veri toplama süreci fenomen ile deneyimi olan 5-25 katılımcıdan veri toplanması şeklinde yürütülmektedir (Creswell, 2013, 81). Çalışmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formunun DKAB öğretmenlerine uygulanması ile elde edilmiştir. Çalışma için gerekli izinler alındıktan sonra Mili Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı 20 ilkokuldaki öğretmenlere görüşme talebinde bulunulmuştur. Araştırma çalışmaya katılmayı kabul eden ve çalışma grubu için gerekli kriterleri sağlayan 16 DKAB dersi öğretmeni ile yüz yüze ve yaklaşık 30 dakikalık görüşme yapılarak yürütülmüştür. Görüşmeden önce öğretmenlere araştırma soruları ve onam formu iletilerek gerekli bilgiler verilmiştir. Görüşme esnasından katılımcılardan izin alınarak ses kaydı alınmış ve daha sonra bu ses kayıtları bilgisayar ortamında yazıya dönüştürülerek analize hazır hale getirilmiştir. Görüşmede elde edilen veriler Maxqda nitel veri analiz programından yararlanılarak “betimsel analiz” yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz yönteminde “veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir”. Betimsel analiz ile elde edilen bulgular, sistematik bir şekilde betimlendikten sonra sebep sonuç ilişkisi açısından ele alınarak açıklanıp yorumlanmakta ve sonuçlara ulaşılmaktadır (Yıldırım - Şimşek, 2018, 239–240).

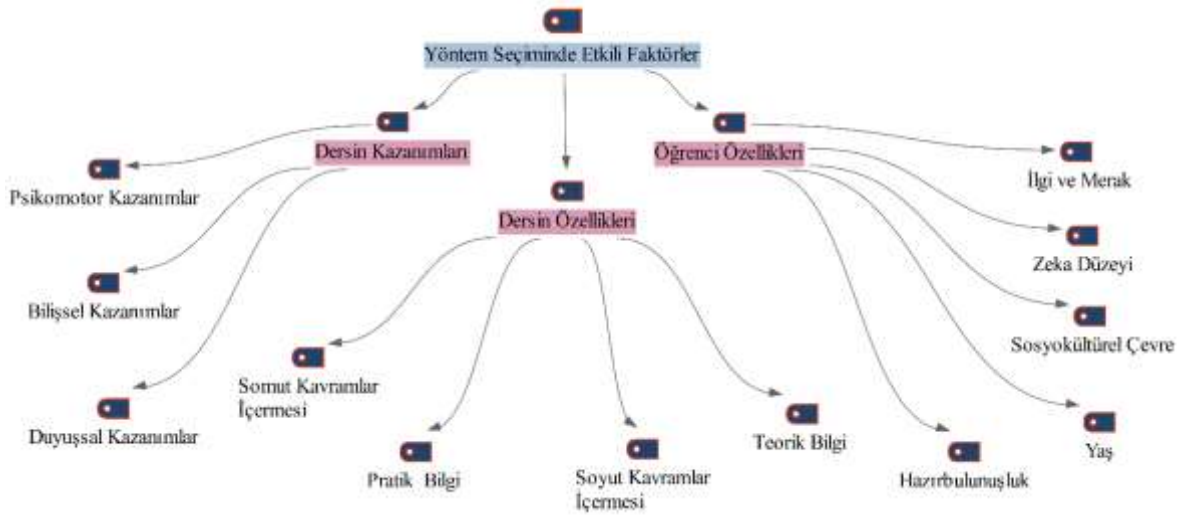
Verilerin analizi sürecinde araştırma kavramları, kodlanarak kategorilere ayrıldıktan sonra araştırma sorularından hareketle oluşturulan temalar altında birleştirilerek ortaya konulmuştur. Kodlar, konu ile ilgili temel kavramları ifade ederken kategori olarak da ifade edilen temalar, kodların bir araya gelmesiyle oluşan bilgi birimleri olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2013, 186). Araştırmada verilerin deşifre, analiz ve raporlama sürecinde katılımcıların ifadeleri aynen korunarak aktarılmaya çalışılmıştır. Verilerin analizi esnasında kodlar ve temalar oluşturulurken daha önce benzer çalışma deneyimi olan uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Oluşturulan kodlar ve temalar grafikler ile olduğu gibi rapora yansıtılmaya çalışılmıştır. Son olarak rapor haline getirilen katılımcı görüşleri iki katılımcıya danışılarak teyit edilmeye çalışılmıştır. Bu süreçler, araştırmada elde edilen bulguların geçerlilik ve güvenilirliği için önemli kabul edilmektedir (Yıldırım - Şimşek, 2018, 170–185).

2. Bulgular

Bu başlık altında ilkokul 4. Sınıf DKAB dersi öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntemleri, öğretim yöntemi seçme süreçleri ve bu yöntemler ile ilgili görüşlerine dair bulgular sunulmaktadır. Araştırmanın bulguları alt problemlere göre sıralanarak sunulmaktadır. Her bir alt probleme dair bulgu, öğretmenlerin görüşlerinden hareketle kategorize edilerek temalar oluşturulmaktadır. Bu temalara dair açıklamalar öğretmenlere ait doğrudan alıntılar ile aktarılmaktadır

2.1. Birinci Alt Probleme Dair Bulgular

Çalışmanın birinci alt problemine dair bulgular ve bu bulguların kategorize edildiği temalar aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 1: İlkokul DKAB Dersi Öğretmenlerinin Yöntem Seçiminde Etkili Olan Faktörler ile İlgili Temalar

Şekil 1’de araştırmanın alt problemlerinin birinci sorusu olan “DKAB öğretmenleri, öğretim yöntemi seçerken neleri dikkate almaktadırlar?” sorusuna dair bulgular, yöntem seçiminde etkili olan faktörler teması altında verilmektedir. İlkokul DKAB dersi öğretmenlerinin verdiği yanıtlara göre *ders seçimlerine etki eden faktörler* ana teması *dersin kazanımları*, *dersin özellikleri* ve *öğrenci özellikleri* şeklinde üç kategoriye ayrılarak alt kodları ile ortaya konulmaktadır. Dersin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor kazanımları, *dersin kazanımları* teması altında kategorize edilmektedir. Öğretmenlerin, dersin kazanımlarına yönelik ders yöntemi seçimlerine dair görüşleri incelendiğinde psikomotor, bilişsel ve duyuşsal kazanımları dikkate aldıkları görülmektedir. DKAB öğretmenleri psikomotor kazanımlar için öğrencilerin somut olarak görebilecekleri örnekler ile ders anlatılması gerektiğini ifade etmektedirler. Bilişsel kazanımlar yönelik ise öğrencilerin bilişsel beceri kazanmalarını hedeflediklerini ve bu doğrultuda yöntem tercih ettiklerini belirtmektedirler. Ayrıca din eğitiminin asıl amacının ahlak eğitimi olduğunu ve bundan dolayı duyuşsal kazanımların öncelenmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Bu öğretmenlerin dersin tüm kazanımlarını dikkate almaya çalıştıklarını göstermesi açısından önemlidir. Ana temanın ilk kategorisi olan *dersin kazanımları* temasına dair öğretmen görüşleri, doğrudan alıntılar ile sunulmaktadır.

K2 E: “Tabi zaman zaman biz tahtayı kullanarak çizgi filmlerle göstermeye çalışıyoruz ya da fiziki olarak bir öğrenciyi tahtaya kaldırıp onlara göstermeye çalışıyoruz. Aralarında namaz kılmayı bilen bir öğrenci varsa örnek olarak kaldırıp namaz kaldırmaya çalışıyoruz psikomotor kazanıma göre.”

K8 E: “Mesela bu sene psikomotor anlamda selam verme vardı. Biz öğrencilere abartmama kaydı ile her gördüğünde öğretmenlere selam vermesi gerektiğini söyledik. Selam vermenin ne olduğunu bilmesini istedik. Besmele çekmesini öğrettik. Soyut şeyleri somuta çevirmeye hedefledik. Bunlar önemli bizim açımızdan.”

K4 K: “Bilişsel kazanım için ilk olarak okumayı yaptırıyorum. İkinci olarak çocuklar okuduklarını anlayacak düşünce beceresini kazandırmaya gayret ediyorum. Okuma yaptıktan sonra çocuklara bilgi buldurmaya çalışıyorum.”

K5 K: “Biz genelde duyuşsal kazanımları alıyoruz. Çünkü 4. sınıfta temel konular var ve daha çok ahlak boyutuna dikkat ediyoruz. Öncelikle çocuklara manevi boyutuyla dersi anlatıyorum. Allah'la aramızda bu konu nasıl bir bağ kurar, niçin bu konuyu öğreniyoruz; bunun kalıcı olabilmesi için de şarkı ve oyun ile öğretmeye çalışıyoruz. Burada soyut kavramlar için içine girdiği için biraz eğlenceli bir şekilde sunmaya çalışıyoruz.”

K15 E: “Özellikle ben çocuğun ahlak elde etmesini istiyorum. Adaletli ve dürüst olmalı, arkadaşlarıyla iyi geçinmelidir. Biz bunun için daha çok duyuşsal kazanıma yönelik öğretim yöntemi seçmeye çalışıyoruz.”

Seçilen ders yöntemleri, dersin soyut veya somut kavramlar içermesi ile dersin teorik veya pratiğe aktarılacak bilgi içermesine göre *dersin özellikleri* teması altında kategorize edilmektedir. Dersin özellikleri kategorisinin alt kodları incelendiğinde öğretmenlerin ders yöntemi seçerken dersin soyut veya somut kavramlar içermesine, dersin teorik veya pratiğe yönelik bilgi içermesine göre daha fazla dikkat ettikleri ve buna göre yöntem tercih ettikleri görülmektedir. Öğretmenler, din dersinin çok fazla soyut kavram içerdiğini, çocukların yaşları itibarıyla soyut şeyleri kavramakta zorlandıklarını ve bu nedenle ders anlatırken dini kavramları somutlaştırarak anlatmaya çalıştıklarını ifade etmektedirler. Öğretmenlerin kullandıkları ifadelerden dersi somutlaştırmaya çalışırken anlatım yöntemiyle somutlaştırmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

K1 E: “Dersimiz soyut bir derstir. Öğrencinin görebildiği şeyleri anlaması daha kolay oluyor. Ahiret, melek ve Allah gibi soyut konulardan, metafizik konulardan bahsederken onların daha çok somutlaştırılarak anlatılması gerektiğine inanıyorum. Genelde soyut ağırlıklı bir ders olduğu için daha fazla somutlaştırmalardan yararlanması gerektiğini düşünüyorum ve genelde örnek olaylar üzerinden anlatmaya çalışıyoruz.”

K3 E: “Melekler konusunu verirken örneğin Allah bize göz vermiş ama belirli bir şeyleri görme yetkisi vermiş örnek olarak ben masanın altına elimi bırakıyorum diyorum ki işte biz masanın altını göremiyoruz, ama şu anda benim elim masanın altında bunu yok sayamayız. Yani mümkün mertebeye somutlaştırarak anlatmaya çalışıyoruz.”

K5 K: “Soyuttan sonra somutlaştırma olmalı. Yani şöyle insanı örnek veriyorum ve aradaki boyut farkına bakın diyorum. Bu da bizimle Allah arasındaki fark gibi düşünün öyle düşündüğünüzde size çok imkânsız gelmiyor. Her olayı somut bir şeyler ispatlıyorum. Bu kolay olmuyor. Örneğin Allah'la ilgili konularda, İmanın şartları, İslam'ın şartları konusunda, resim falan kullanamıyoruz. Mesela namazla ilgili resim boyatabiliyorum. Yani iman konularında resim boyatmak biraz imkânsız oluyor.”

K8 E: “Mesela bu hafta Amentü ile ilgili ezberimiz vardı. Koro halinde bir okumamız vardı. Bunu ezbere dönüştürebilmek için çocuklara zorlayıcı etmenlerin dışında çikolata gibi ödüllendirici etmenler verdik. Bizim dersimiz genelde soyut olduğu için bizim bunu dönüştürebilme anlamında ciddi bir efor sarf etmemiz gerekiyor.”

K9 K: “Yani eğer soyut bir şey varsa onu somutlaştırmak ve pratiğe dökmek benim için önemli. Mesela selam vermeyi örnek alırsak işte bunun anlamı için ortam oluşturmaya dikkat ediyorum. Mesela sen yanımdan geçerken bana nasıl selam vereceksin ya da ben manavım geldiğinde bana nasıl selam vereceksin şeklinde örneklendirmesini istiyorum.”

K9 K: “Mesela imanın şartları ünitemiz var. Orada çocuklar Allah'ın varlığını anlamakta çok zorluk çekiyorlar. Çocuklar çok fazla soru soruyorlar. Ben de çok irdelememeye çalışıyorum. Çünkü onu anlayacak kapasitede değiller. Ne kadar da yapsan anlamayacak sorular devam edecek. Onun için yüzeysel geçiyorum orayı. Melekleri de yine aynı şekilde. İşte en çok gelen soru Allah'ı kim yarattı. Ben de onlara aslında felsefi ve basit bir cümleyle anlatmaya çalışıyorum. Eğer biri yaratmış olsaydı o yaratmış olan kişiye biz Allah derdik yaratılmış olana değil. Çünkü Allah yaratılmaz yaratır. Bu şekilde söylüyorum ama soru işaretleri yine kalıyor.”

İlkokul DKAB öğretmenlerinin öğretim yöntemi seçerken öğrenciler ile ilgili görüşlerine dair kodlar, *öğrenci özellikleri* teması altında kategorize edilmektedir. DKAB öğretmenleri öğrenci özellikleri teması altında öğrencilere dair hazırbulunuşluk, sosyokültürel çevre, yaş, zekâ düzeyleri, ilgi ve merak gibi özellikleri dikkate alarak öğretim yöntemi tercih etiklerini ifade etmektedirler. Öğretmenlerin öğrenci özelliklerine dair görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin öğretim yöntemi seçerken hazırbulunuşluk ve sosyokültürel çevre değişkenini diğer değişkenlere oranla daha fazla dikkate aldıkları görülmektedir.

K4 K: “Ders yöntemi seçerken öğrencinin geldiği çevre ve hazırbulunuşluğu önemli bizim için. Bu öğrencinin yaşadığı mahalle, çevresindeki arkadaşları, ailedeki eğitim. Öncelikle kendi dersimde sınıf öğretmenleri ile birebir iletişime geçiyorum ve bazı öğrencilerin hal hareketlerini soruyorum. Bu çocuk nasıl bir aileye sahip, bu aile çocukla nasıl ilgileniyor, ekonomik durumu nasıl, çocuk sabah kahvaltı yapabiliyor mu? Bunları bilmemiz çok önemli. Bunları da dikkat alıyoruz.”

K5 K: “Ders yöntemi seçerken hazırbulunuşluğu dikkate almadığımız zaman sıkıntı oluyor. Aileden dini bir destek almayan çocuklar, hazırbulunuşluk düzeyleri iyi bir şekilde gelmiyor ve derse karşı isteksiz oluyorlar. Bu yüzden bütün çocuklarını aynı anda katılabileceği etkinlikleri seçmeye çalışıyorum. Çünkü sadece din kültürüne önem veren velilerin çocukları derse katıldığında diğer öğrenciler geride kalmış oluyor.”

K13 K: “Öncelikle öğretim yöntemleri çocuğun yaşına göre seçilmelidir. Çünkü din kültürü ve ahlak dersi soyut kavramların çok olduğu bir ders ve biz bu dersi anlatırken özellikle çocukların yaşını göz önünde bulundurmamız gerekiyor. Örneğin ahiret konusunu ortaokuldaki bir çocuğa farklı anlattırsın, lisedeki bir çocuğa farklı anlattırsın ya da üniversitedeki bir insana farklı öğretirsin. Bunu göz önünde tuttuğumuzda yaş faktörü daha önemli hale geliyor. Aslında Din Kültürü ve Ahlak Dersi anlatmak kendisinde çok büyük bir riskleri de barındıran bir olaydır. Bunları anlatırken gerçekten çok dikkat etmek gerekiyor. Çocuğun hazırbulunuşluğu, aile şartları kültürü gibi şeylerin hepsini dikkate almamız gerekiyor.”

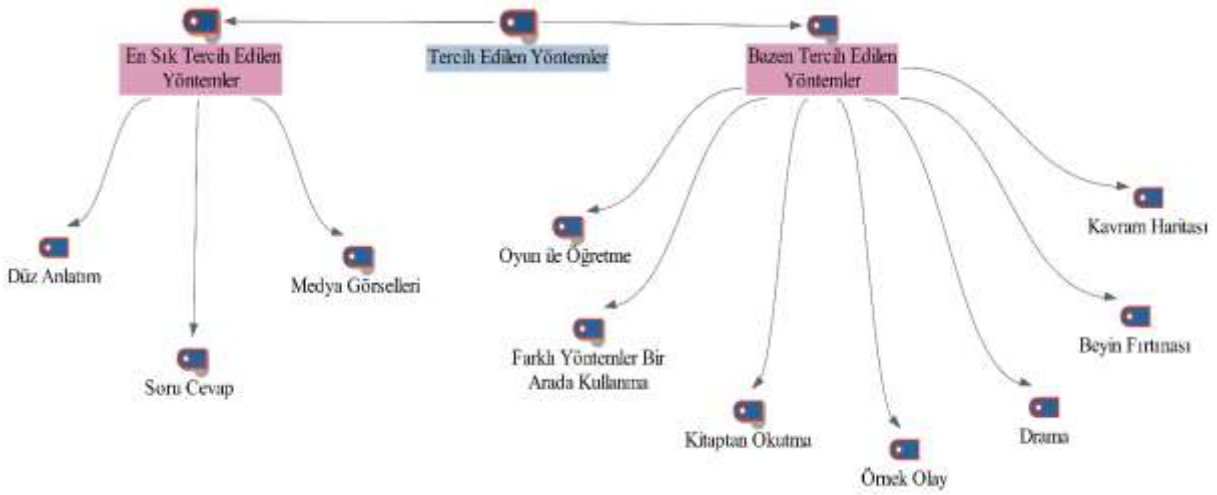
K7 K: “Öğretim yöntemi seçerken çocuğun zekâsını, hazırbulunuşluğunu, özel hayatını bilmek önemli. Bunları sınıf öğretmenleri ile iletişime geçerek öğreniyoruz. Rehber öğretmenlerle konuşarak ona göre yöntem seçiyoruz. Bulduğumuz okul bölgesi, genelde göç yoluyla gelmiş ailelerden oluşuyor

ve çocuklar bu ailelerden geliyor. Babası hapiste olan veya şehir dışında çalışan çok öğrencimiz var. Böyle öğrencinin ailevi durumu tamamen öğrenciye yansıyor ve biz onu bundan soyutlayamayız. Biz de aslında sosyokültürel çevre öncelikli maalesef.”

K16 K: “Öğretim yöntemi seçerken çocukların hazırbulunuşluğu da önemli sosyoekonomik durum da önemli. İkisi nedense çok etkiliyor çocukları. Anne ve babanın çok ilgili olmadığı ekonomik seviyeleri düşük olan toplama sınıflarımız var. Onların algılamalarında ciddi sıkıntılar var. Ekonomik düzeyi yüksek hani %80'nin anne baba doktor hemşire olan çocukların algıları daha yüksek. Hepsinin velileri ilgili veliler. Bu çocuklara daha çok şey verebiliyorum. Algıları da daha yüksek dikkat ediyorum. Bunlar çok kolay öğreniyorlar.”

2.2. İkinci Alt Probleme Dair Bulgular

Çalışmanın ikinci alt problemine dair bulgular ve bu bulguların kategorize edildiği temalar aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 2: İlkokul DKAB Öğretmenlerinin Derslerinde Tercih Ettikleri Öğretim Yöntemleri ile İlgili Temalar

İlkokul DKAB öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları yöntemlere dair kodlar incelenmiş ve bu kodlar tercih edilen yöntemler ana teması altında en sık tercih edilen yöntemler ile bazen tercih edilen yöntemler temaları altında toplanarak kategorilere ayrılmıştır. Öğretmen görüşleri incelendiğinde sıklıkla anlatım, soru cevap ve medya görselleri ile anlatım¹ yöntemlerinden yararlandıkları; bazen ise oyun ile öğretme, farklı yöntemleri bir arada kullanma, kitaptan okutma, örnek olay, drama, beyin fırtınası ve kavram haritası gibi yöntem ve tekniklerden yararlandıkları görülmektedir. Öğretmenler, çok etkili bir yöntem olmamakla beraber anlatım yöntemini, vazgeçilmez bir yöntem olarak sıklıkla kullandıklarını ve diğer yöntemleri de bazen kullandıklarını ifade etmektedirler. Öğretmenlerin konu ile ilgili görüşleri aşağıda doğrudan alıntılar ile sıralanmaktadır.

K13 K: “Öncelikle kullandığımız yöntem anlatım oluyor maalesef. Okulda ilk ele alınan yöntem anlatım yöntemidir. Bunun yanında tabii farklı çalışmalar da yapılabiliyor. Örneğin eşleştirme oyunu

¹ Medya görselleri ile ders anlatma bir ders anlatma yöntemi olarak sıkça ifade edildiğinden dolayı, bu tema, yöntem başlığı altında kategorize edilmiştir. Bu medya görselleri ifadesi ile akıllı tahta aracılığı ile ulaşılan tüm medya araçları ve eğitim bilişim ağlarındaki tüm materyaller kast edilmektedir.

oyunarak çocuğun iyi şekilde anlayabilmesi için çalışıyorum. Hani psikomotor beceri olarak da mesela bir dua ezberlemedir, bir namaz kıldır, bir oruç tutmadır, bunları vesaire çocuğa verebilmek için onları örnek olma metoduyla göstermeye çalışırım.”

K7 K: “Genelde öğrencilerle soru cevap tekniğini çok sık bir şekilde kullanıyoruz. Soru cevabın ardından anlatıyoruz. Klasik yöntemleri kullanıyoruz. Klasik yöntemlerimiz candır. Vazgeçmiyoruz. Anlatımı yapıyorum. Anlattıklarımı güzelce tahtada maddeler halinde özetleyip yazarım ya da bir kavram haritası şeklinde sunuyorum. Öğrenciler okumaktan pek hoşlanmadığı için genelde ben hazır sunuyorum”.

K1 E : “Düz anlatım yöntemini seçiyoruz. Fakat öğrencilerin aktif katılımını sağlamak için de soru cevap yöntemini, drama yöntemini ve işte diğer materyalleri de kullanmaya çalışıyoruz. Videolar ve benzeri yöntemleri seçmeye çalışıyoruz”.

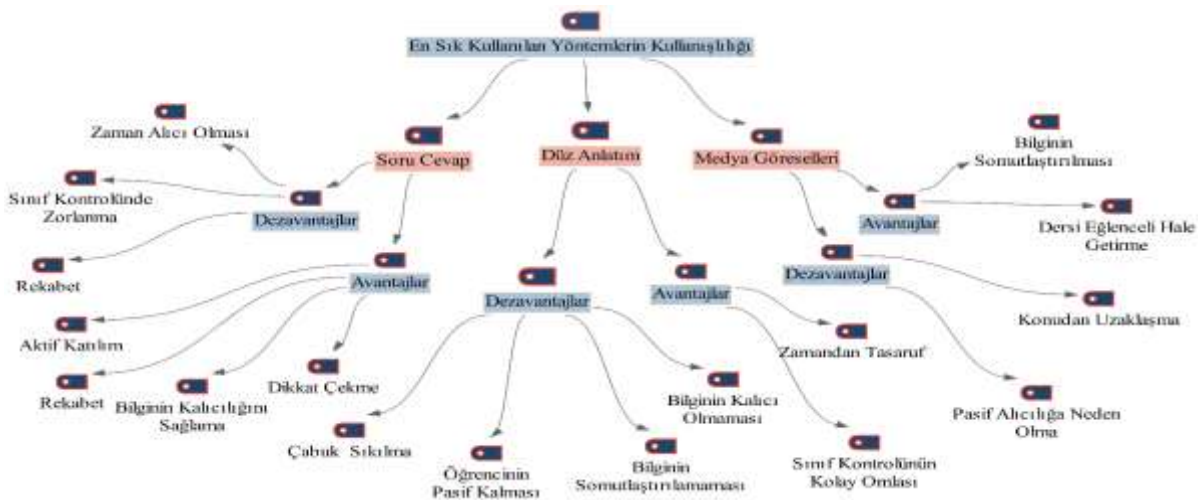
K2: E: “Tabi zaman zaman biz tahtayı kullanarak çizgi filmlerle göstermeye çalışıyoruz. Bunun dışında akıllı tahtadan yararlanmaya çalışıyorum. Akıllı tahta da eskisi kadar çocuklarını ilgisini çekmiyor açıkçası. Bu benim görüşüm tabi.”

K3 E: “Derse girerken ilk başta kitaptaki metinlerini bir öğrenciye okutuyorum. Diğer öğrenciler ise takip ediyor. Ondan sonra güdüleme sorularını soruyorum. Bu konu hakkında neler bildiklerini öğrencilerden alıp parmak kaldırmayan öğrencileri de kaldırıp fikirlerini araştırıyorum. Fikirlerini de aldıktan sonra konuyu etraflıca anlatıyorum. Anlattıktan sonra tekrar soru cevap yöntemini kullanıyorum. Derste daha çok soru cevap şeklinde yöntem kullanıyorum.”

K5 K: “Ben anlatım, yarışma, soru cevap, video ile bir etkinlik ve görsel araçları kullanıyorum. İnternet üzerindeki bir sistemden seçtiğim konuyla ilgili bulmaca etkinliklerini düzenliyorum. İmanın şartlarını ve İslam'ın şartları gibi konuları, şarkıyla eğlenceli bir şekilde anlatmaya çalışıyorum. İmanın şartları maddelerini söylüyorum. Daha sonra bunu mutlaka derste 5 dakika şarkı ile hatırlatmaya çalışıyorum.”

2.3. Üçüncü Alt Probleme Dair Bulgular

Çalışmanın üçüncü alt problemine dair bulgular ve bu bulguların kategorize edildiği temalar aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 3: İlkokul DKAB Öğretmenlerinin En Sık Kullandıkları Yöntemlerin Kullanışlılığı ile İlgili Temalar

İlkokul DKAB öğretmenlerinin kullandıkları ders yöntemlerinin kullanılışlılığı ile ilgili görüşleri en sık kullanılan yöntemlerin kullanılışlılığı ana teması altında bu derslerin avantajları ile dezavantajları teması altında toplanarak kategorize edilmektedir. Öğretmenlerin görüşlerine dair kodlar incelendiğinde soru cevap yönteminin aktif katılımı sağlama, rekabet oluşturma, bilginin kalıcılığını sağlama ve dikkat çekme gibi avantajları olduğu; zaman alıcı olması, rekabete neden olması ve sınıf kontrolünü zorlaştırması gibi dezavantajları olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin soru cevap yöntemine dair görüşlerinde rekabeti hem avantaj hem de dezavantaj olarak görmeleri dikkat çekmektedir. Anlatım yöntemine dair kodlar incelendiğinde zamandan tasarruf sınıf kontrolünün kolay olması gibi avantajları olduğu ve çabuk sıkılma, öğrencinin pasif kalması, bilginin somutlaştırılmaması ve bilginin kalıcılığını sağlayamaması gibi dezavantajlarının olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. İlkokul DKAB öğretmenlerinin konuya dair görüşleri doğrudan alıntılar ile aşağıda verilmektedir.

K1 E: “Soru cevap yöntemi öğrencilerin dikkatini çekmesi açısından önemli oluyor. Sınıfta her öğrenci kendisine soru sırasının geleceğini düşünerek sürekli aktif durumda oluyor. Ama bunu sürekli kullanmaya kalktığımız zaman bu defa sınıfı kontrol etmek zorlaşıyor.”

K3 E: “Yani anlatım yönteminin özelinde söylüyorum. Soyut bir kavramı anlatım yöntemi ile somut hale getirmek tabii ki zordur. Soyut bir şeyi somuta çevirmemek biraz dezavantaj oluyor. Mesela sınıf düzeyine göre sınıf sayısına göre anlatım yöntemi pek sıkıntı olmuyor. Ama bir soru cevap yöntemini uygulamaya çalıştığımızda sıkıntılar ortaya çıkabiliyor.”

K5 K: “Soyut şeyleri anlatım yöntemi ile anlattığım zaman bir süre sonra çocuklar sıkılmaya başlıyor. 10 dakikada bir tarz değiştirmeniz gerekiyor. Bir 20-25 dakika anlatınca sıkılmaya başlıyor. Anlatım yöntemi bir dezavantajdır benim için. Öğrencileri toparlamak için tekrar bir etkinlik yapmam gerekiyor. Onları heyecanlandırıcı bir aktivite yapmam gerekiyor. Müzik veya resim seçtiğimde çocukları koordine edebiliyorum. Çok eğlenerek yapıyorlar. Yaş grubu 9-10 olunca bu benim için çok büyük avantaj oluyor. Ama her şeyde resim ve şarkıyı kullanamıyoruz. Bu da benim için dezavantaj oluyor.”

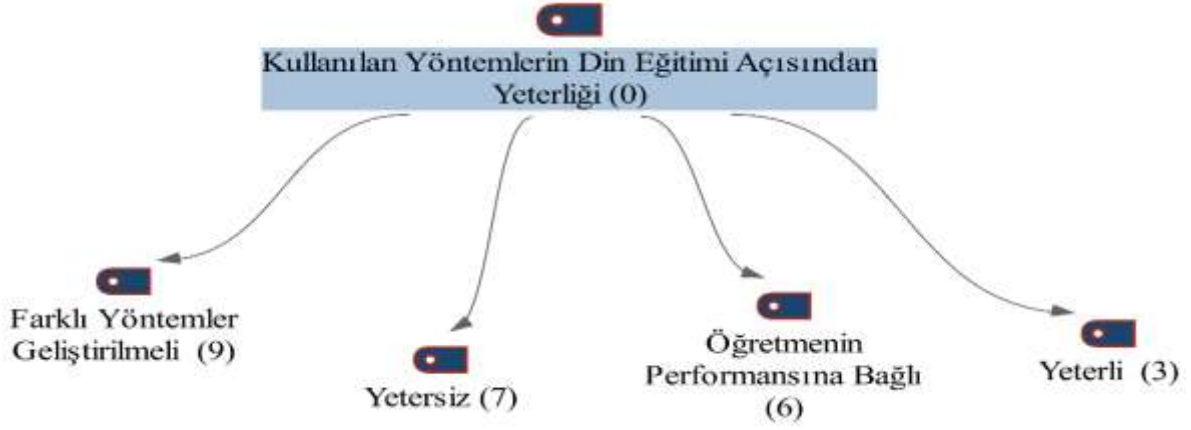
K6 K: “Anlatım ve soru cevap en çok kullandığım yöntemlerdir. Soru cevapta ikimiz de aktifiz. Karşılıklı etkileşim olduğu için etkili oluyor ama bir yandan da zaman yeterli olmuyor.”

K8 E: “Akıllı tahta hem görsel hem işitsel olarak bir işe yarıyor. Ama bir süre sonra hem öğrencide hem de öğretmende tembelliğe neden oluyor. Çünkü hazır sunmaya alışıyorsunuz. Sık kullanmaktansa birkaç haftada bir kullanmak bence daha iyi.”

K14 K: “Görsel araçları sürekli kullanmak, akıllı tahta kullanmak hem öğrenciyi hem de öğretmeni tembelleştiriyor. Öğretmen orada sanki bir fişi takıp üç beş tane materyali gösteren bir koordinatör ve olayın dışında biri gibi kalıyor.”

2.4. Dördüncü Alt Probleme Dair Bulgular

Çalışmanın dördüncü alt problemine dair bulgular ve bu bulguların kategorize edildiği temalar aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 4: İlkokul DKAB Öğretmenlerinin Kullanılan Yöntemlerin Yeterliliği ile İlgili Görüşlerine Dair Temalar

İlkokul DKAB öğretmenlerinin din eğitiminde kullanılan öğretim yöntemlerinin yeterliliği hakkında neler düşündüklerine dair alt problem ile ilgili görüşleri, *farklı yöntemlerin geliştirilmesi gerektiği*, kullanılan yöntemlerin *yetersiz* olduğu, *yeterliliğin öğretmen performansına bağlı* olduğu ve *yetersiz* olduğu şeklinde kodlanarak kullanılan yöntemlerin din eğitimi açısından yeterliliği ana teması altında birleştirilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde yöntemlerin yeterliliği konusunda farklı görüşler ortaya koydukları görülmektedir. Öğretmenlerin konu ile ilgili görüşleri doğrudan alıntılar ile aşağıda verilmektedir.

K2 E: “Yani bu yöntemlerin çok iyi olduğunu düşünmüyorum. Tabi zamanla geliştirilebilir olduğunu düşünüyorum. Her sınıfta bazen daha farklı şeyleri keşfedip daha farklı yöntemleri bulabiliyor bazı hocalar. Mesela bir keresinde Sübhaneke duasını öğretirken bir anda aklıma yine tekerleme şeklinde söylemek geldi. O arada en erken çıkan grup en akıllı gruptur diyorum ve çocuk hemen o arada Sübhaneke duasını okuyup ezberlemiş oluyor.”

K5 K: “Kitabımızın bu kademedeki öğrencilere uygun olduğunu düşünmüyorum. Çocuklara çok hitap etmeyen bir kitaptır. Bir şeyler eklemek için kullanılan yöntem anlamında sıkıntı yok. Öğretmenin yeteneğine bağlı olduğu için açıkçası çocuklara verimli olduğumu düşünüyorum.”

K7 K: “Öğretim yöntemini öğretmen üretecek. Yani biz kalkıp işte teorik olarak şu yöntemler var, hadi şunu uygulayalım diye işe koyulmuyoruz. Biz o sırada doğaçlama Neyi yaparsak daha faydalı olurum diye düşünerek hareket ediyoruz.”

K12 K: “Ben din eğitiminde kullandığımız yöntemlerin yeterli olduğunu düşünüyorum. Amaç hizmet ettiğini düşünüyorum. Ben öğrencilere bilgi vermeyi değil de öğretmeyi hedeflediğim için genelde etkinlik üzerinden oyunlar üzerinden anlatıyorum ve öğrencilerin öğrendiğini görüyorum.”

K13 K: “Kullandığımız yöntemler bence yeterli değil. Çeşitlendirilebilir, daha fazla ulaşılabilir, daha da renklendirilebilir. Bunun için çalışmalar yapılırsa iyi olur.”

Sonuç

İlkokul DKAB dersi öğretmenlerinin öğretim yöntemi seçme ve uygulama süreçlerinin incelendiği bu çalışmada öğretmenlerin öğretim yöntemi seçerken dersin kazanımlarını, dersin özelliklerini ve öğrenci özelliklerini dikkate alarak karar verdikleri görülmüştür. Dersin kazanımlarına yönelik karar verirken bilişsel, duyuşsal ve psikomotor kazanımları dikkate aldıkları görülmektedir. Bilişsel alan kazanımları öğrencinin bilgiyi zihinsel süreçlerden geçirerek uygulamaya geçirmesini sağlaması, duyuşsal alan kazanımları öğrencinin elde ettiği bilgiyi duygusal süreçlerden geçirerek bir duruma karşı duygu, tutum ve alışkanlık kazanmasını sağlaması ve psikomotor kazanımlar, kazanılan bilginin davranışa dönüştürülerek beceri haline gelmesini sağlaması açısından önemli kazanım alanlarıdır (Aydiner, 2016, 36–38). Çocuk eğitiminde düşünce, duygu, tutum ve davranışlarının değişmesi için öğrencinin tüm gelişim alanlarının dikkate alınması önem arz etmektedir (Dam, 2023, 58–59) Öğretmenlerin kazanımlara ilişkin görüşlerine bakıldığında (Şekil 1) öğretmenlerin çoğunun bu kazanımları birlikte dikkate aldığını söylemek mümkündür.

Dersin özelliklerine dair öğretmen görüşleri incelendiğinde, dersin soyut ve somut kavramlar içermesi ve dersin teorik bilgi ile pratiğe yönelik bilgi içermesi açısından dikkate alarak ders yöntemi tercih ettikleri görülmektedir. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin önemli bir özelliği somut işlemler döneminde olmalarıdır. Dolayısıyla öğretmenlerin soyut konuları mümkün olduğunca somutlaştırarak anlaşılmasını sağlaması gerekmektedir (Turan, 2016, 109). Öğrenci özelliklerine dair görüşleri incelendiğinde öğretim yöntemi seçerken öğrencilerin hazırbulunuşluk, geldikleri sosyokültürel çevre, yaş, zekâ düzeyi, ilgi ve merakları gibi özellikleri dikkate aldıkları görülmektedir. Ancak öğretmenlerin hazırbulunuşluğu dikkate aldıkları kadar diğer özellikleri dikkate almadıkları görülmektedir. Hazırbulunuşluk öğrencinin bedensel ve psikolojik olarak öğrenmeye hazır olmasını ifade etmektedir (Bacanlı, 2015, 197). İlkokul DKAB öğretmenlerinin öğretim yöntemi seçiminde öncelikle hazırbulunuşluğu dikkate almaları önemlidir. Ancak öğrenme sürecinde öğrencinin yaşam alanını ifade ve içinde öğrencinin ilgi, merak, tutum vb. tüm psikolojik özelliklerin olduğu psikolojik çevresinin tamamıyla dikkate almamaları üzerinde durulması gereken bir durumdur. Zira öğretim sürecinde öğrencinin tüm özellikleri dikkate alınmadığı takdirde öğrencinin istenilen davranışı kazanmayacağı düşünülmektedir (Öztañ Ulusoy, 2020, 169).

İlkokul DKAB öğretmenlerinin öğretim yöntemi tercihlerine bakıldığında düz anlatım, soru cevap ve medya görselleri ile ders anlatma yöntemlerini sıklıkla kullandıkları görülmektedir. Oyun ile öğretme, farklı yöntemleri bir arada kullanma, kitaptan okutma, örnek olay, drama, beyin fırtınası ve kavram haritası yöntemlerini ise bazen tercih ettikleri görülmektedir. Araştırmada elde edilen sonuçlar Baltacı ve Aydın'ın (2019) DKAB öğretmenlerinin öğretim yöntem ve tekniklerine yönelik tutumlarını araştırdıkları çalışma ile en sık kullanılan yöntemler açısından uyuşmaktadır.

İlkokul DKAB öğretmenlerinin en sık kullandığı öğretim yöntemlerinin avantajları ve dezavantajlarına bakıldığında (Şekil 3) soru cevap yönteminin avantajları aktif katılımı sağlama, rekabet ortamı oluşturma, bilginin kalıcılığını sağlama ve derse dikkat çekme şeklinde sıralanırken dezavantajları ise zaman alıcı olması, sınıf kontrolünü zorlaştırma ve rekabet ortamına neden olma şeklinde sıralandığı görülmektedir. Soru cevap yönteminde bazı öğretmenler, rekabeti avantaj olarak görürken bazı öğretmenlerin ise rekabeti dezavantaj olarak görmesi dikkat çekicidir. Öğretim yöntemleri arasında dersin her aşamasında en sık kullanılan ikinci yöntem olan soru cevap yöntemi, kurallara uygun bir şekilde uygulandığı takdirde derse dikkati çekme, öğrenciyi araştırmaya yöneltme, toplumda kendini ifade edebilme, soru sorma alışkanlığı ile eleştirel düşünebilme yeteneğini kazanma gibi birçok avantajı olan bir öğretim yöntemi olmaktadır (Şahin, 2017, 267–268).

İlkokul DKAB öğretmenlerinin en sık kullandıkları anlatım yöntemine dair görüşleri incelendiğinde, bu yöntemin avantajlarını zaman tasarrufu ve sınıf kontrolünün kolaylığı olarak, dezavantajlarını ise öğrencilerin çabuk sıkılması, öğrencinin derste pasif kalması, bilginin somutlaştırılmaması ve bilginin kalıcı olmaması şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Burada sık kullanılan yöntemin dezavantajlarının avantajlarından fazla olması dikkat çekmektedir. Ayrıca anlatım yöntemi öğrenci merkezli bir yaklaşım benimseyen din eğitiminde sıklıkla öğretmen merkezli bir eğitim yönteminin kullanılması ve etkili kullanma şartlarına uyulmadığı takdirde yalnızca alt seviyedeki hedef davranışları sağlayabilecek bir yöntem olması açısından üzerinde önemle durulması gereken bir yöntemdir (MEB, 10 Ekim 2023; Sarıtaş, 2016, 171; Ocak, 2017, 165–166). İlkokul DKAB öğretmenlerinin üçüncü olarak en sık kullandıkları öğretim yönteminin medya görselleri ile anlatım olduğu görülmektedir. Bu medya görsellerinden kastın akıllı tahta ve akıllı tahta aracılığı ile ulaşılabildikleri eğitim bilişim ağlarındaki eğitim materyallerinin ve konu ile ilgili kısa film vb. olduğu anlaşılmaktadır. Medya görsellerinin avantajları bilginin somutlaştırılması ile dersin eğlenceli hale gelmesi olarak ifade edilirken dezavantajları ise konudan uzaklaşma olarak ifade edilmektedir. Araştırmada öğretmenlerin en sık kullandıkları yöntemlere dair elde edilen bulgular, okullarda kullanılan yöntemlere dair yapılan çalışma sonuçları ile örtüşmektedir (Yeşilyurt, 2013; Akçay vd., 2016; Baltacı - Aydın, 2019; Karasu Avcı - Ketenoğlu Kayabaşı, 2019).

İlkokul DKAB öğretmenlerinin din eğitiminde kullanılan öğretim yöntemlerinin etkililiği hakkındaki görüşleri incelendiğinde (Şekil 4) konu hakkında farklı düşüncelere sahip oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin bir kısmı öğretim yönteminin etkililiğin öğretmenin performansına bağlı olduğunu ifade ederken bir kısmı ise kullanılan yöntemlerin yeterli olduğunu ifade etmişleridir. Öğretmenlerin çoğunun ise kullanılan yöntemlerin yetersiz olduğunu ve farklı yöntemlerin geliştirilmesi gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Elde ettiğimiz bu bulguların, DİKAB ve diğer branş öğretmenlerinin kullandıkları yöntemler ve bu yöntemleri kullanma yeterliliklerine dair yapılan çalışmalar ile örtüştüğü görülmüştür (Akçadağ, 2010; Akçay vd., 2016; Karasu Avcı - Ketenoğlu Kayabaşı, 2019; Erva Uçak - Doğan, 2020).

İlkokul 4. DKAB dersinin hedeflediği kazanımlara ulaşabilmesi ancak DKAB dersi sürecinde dersin kazanımları, desin özellikleri ve öğrencilerin özelliklerine uygun nitelikte öğretim yöntemlerinin ne olduğunun bilinmesi ve buna göre bir öğretim sürecinin yürütülmesi ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla eğitim sürecinin, tüm unsurları ile bilimsel bir çerçevede ele alınıp incelenmesi, problemlerin belirlenmesi ve bu problemlere bilimsel bir yaklaşımla çözüm üretilmesi önem arz etmektedir (Aydın, 2019, 128).

İlkokul DKAB öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları öğretim yöntemleri ve bu yöntemleri tercih etme süreçlerinin analizini konu alan bu çalışmada önemli bulgular elde edilmiştir. İlkokul DKAB öğretmenlerinin derslerinde öğretim yöntemi seçerken dersin kazanımları, dersin özelliklerini ve öğrenci özelliklerini dikkate aldıkları görülmüştür. Bu öğretim sürecinin başarısı için önemlidir. Zira öğretmenin öğretim süreci planlanırken dersin özelliklerini, konunun yapısını ve öğrencilere dair faktörleri dikkate alması, iyi bir öğretim planının önkoşulu sayılmaktadır (Saraçoğlu, 2016, 67). Derste öğretim yöntemine karar verirken kazanımlar açısından bilişsel duyuşsal ve psikomotor kazanımları, dersin özellikleri açısından dersin soyut ve somut kavramlar barındırma özelliklerini dikkate aldıkları görülmüştür. DKAB öğretmenlerinin öğrenci özelliklerine dair görüşleri incelendiğinde ise öncelikle öğrencinin hazırbulunuşluğunu ve geldiği sosyokültürel çevreyi dikkate alarak öğretim yöntemlerini seçtikleri görülmüştür. Öğrencinin yaş, zekâ düzeyi, ilgi ve meraklarını daha az dikkate aldıkları görülmüştür. Öğretmenlerin seçtikleri öğretim yöntemleri incelendiğinde sıklıkla anlatım, soru cevap

ve medya görsellerini kullanma gibi yöntemlerden istifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca oyunla öğretme, farklı yöntemleri bir arada kullanma, kitap okutarak öğretme, örnek olay, drama, beyin fırtınası ve kavram haritaları ile ders anlatma yöntemlerinden de istifade ettikleri görülmüştür. Elde edilen bu sonuçların öğretmenlerin öğretim yöntemi tercih etme ve kullanma sıklıkları ile ilgili yapılan çalışmaların sonucuyla örtüştüğü görülmüştür (Yeşilyurt, 2013; Akçay vd., 2016; Karasu Avcı - Ketenoglu Kayabaşı, 2019; Baltacı - Aydın, 2019; Şahin - Ulucan, 2023).

İlkokul DKAB öğretmenlerinin en sık kullandıkları öğretim yöntemlerinin avantaj ve dezavantajlarına bakıldığında en sık kullanılan anlatım yönteminin dezavantajlarının avantajlarından daha fazla olduğu görülmüştür. En avantajlı ders yönteminin ise soru cevap yöntemi olduğu görülmüştür. En sık kullanılan anlatım yönteminin dezavantajlarının avantajlarından fazla zikredilmesinin, araştırmada öne çıkan önemli ayrıntılardan olduğunu söylemek mümkündür. İlkokul DKAB öğretmenlerinin kullandıkları yöntemlerin din eğitimi açısından yeterliliğine dair görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin çok azının bu yöntemleri yeterli gördükleri ve öğretmenlerin bir kısmının bu yeterliliğin öğretmenin performansına bağlı olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin çoğunluğunun ise kullandıkları öğretim yöntemlerinin din eğitimi açısından yeterli görmediklerini ve farklı yöntemlerin geliştirilmesi gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Ortaya çıkan bu sonuçlar ilkökul 4. sınıf DKAB derslerinde din öğretimi sürecinde karşılaşılan sorunları ortaya koyması ve alanda yapılacak çalışmalar ışık tutması açısından önemlidir. İlkokul DKAB dersinde kullanılacak öğretim yöntemlerinin seçilme süreçleri ve kullanılacak yöntemlere ilişkin şu önerilerde bulunulabilir:

1. İlkokul DKAB dersi öğretmenlerinin öğretim yöntemi seçme süreçleriyle ilgili eğitim ihtiyaçlarına yönelik kapsamlı araştırmalar yapılabilir.

2. İlkokul DKAB dersi öğretmenlerinin ders yöntemi seçmelerinde ekili olabilecek okulun fiziki şartları, sınıf mevcudiyeti, ders süresi gibi değişkenlere dair ayrıntılı araştırmalar yapılarak bu değişkenlerden kaynaklı sorunlara çözüm önerileri geliştirilebilir.

3. İlkokul DKAB öğretmenlerinin sıklıkla ifade ettikleri ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin Allah, ahiret, melek, cennet ve cehennem gibi soyut kavramları öğrenmede yaşadıkları zorluklar dikkate alınarak dördüncü sınıf öğrencilerinin yaş seviyesine göre din eğitiminin verilebileceği yeni öğretim yöntemleri geliştirilebilir.

4. ilkokullarda DKAB dersi için geliştirilecek öğretim yöntemleri, DKAB öğretmenleri ve paydaşlarının görüşlerinden istifade edilerek geliştirilebilir.

Kaynakça

- Akçadağ, Tuncay. “Öğretmenlerin İlköğretim Programlarındaki Yöntem Teknik Ölçme ve Değerlendirme Konularına İlişkin Eğitim İhtiyaçları”. *bilig* 52 (2010), 29–50.
- Okur Akçay, Nilüfer vd. “Ortaokul Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Görüş ve Yeterliklerinin İncelenmesi”. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 5/1 (2016).
- Aydın, Muhammed Şevki. *Din Eğitimi Bilimi*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 2019.
- Aydiner, Nurettin. “Eğitim Programı ve Öğretim”. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. ed. Asuman Seda Saraçoğlu - Adnan Küçükkoğlu. 21–57. Ankara: Pegem Akademi, 2. Basım., 2016.
- Bacanlı, Hasan. *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi, 21. Basım., 2015.
- Baltacı, Ali - Aydın, Yusuf. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Tutumları”. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2019), 13–37.
- Best, John W. - Kahn, James V. “Nitel Araştırma”. çev. Mustafa Durmuşçelebi. *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. ed. Onur Köksal. 257-311. Konya: Eğitim Yayınevi, 10. Basım., 2017.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 14. Basım., 2013.
- Creswell, Jhon W. “Nitel Araştırma Yaklaşımı”. çev. Miraç Aydın. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. ed. Mesut Bütün - Beşir Demir. 69–110. Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım, 3. Basım., 2013.
- Dam, Hasan. “Çocukluk Dönemi Din Eğitimi”. *Gelişim Basamaklarına Göre Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. 57–102. Ankara: Nobel Yayınları, 9. Basım., 2023.
- Erva Uçak, Habibe - Doğan, Recai. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Kavram Öğretimi Sürecinde Tercih Ettikleri Yöntemler”. *Dini Araştırmalar* 23/59 (2020), 321–347. <https://doi.org/10.15745/da.791020>
- Güneş, Hasan. *Eğitim Bilimleri Terimler Sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınları, 1. Basım., 2015.
- Karasu Avcı, Emine - Ketenoğlu Kayabaşı, Zehra. “Sınıf Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Yöntem ve Tekniklere İlişkin Görüşleri : Bir Olgubilim Araştırması”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 34/4 (2019), 926–942. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2018044069>
- Keskiner, Emine. “Okullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri ve Sorunları”. *Tükiyede Din Eğitimi ve Sorunları*. ed. Mustafa Köylü. 49–82. İstanbul: Dem Yayınları, 1. Basım., 2018.
- Korkmaz, Göksel. “İlköğretim DKAB Dersi Öğretmenlerinin Öğretim Araç ve Materyallerini Kullanma Durumları (Kayseri Örneği)”. *ERUIFD* 2/15 (2012), 79–110.
- Köylü, Mustafa - Nazıroğlu, Bayramali. “İlköğretimde Din Eğitimi”. *Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü Nurullah Altaş. 149–182. İstanbul: Ensar Neşriyat, 6. Basım., 2016.
- Kumral, Orhan. “Temel Kavramlar”. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. ed. Asuman Seda Saraçoğlu - Adnan Küçükkoğlu. 1–20. Ankara: Pegem Akademi, 2. Basım., 2016.
- MEB. Milli Eğitim Bakanlığı. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu”. Erişim, 10.10.2023. <https://dogm.meb.gov.tr> ›
- MEB. Milli Eğitim Bakanlığı. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri”. Erişim, 15.10.2023. <https://oygm.meb.gov.tr> ›
- Ocak, Gürbüz. “Yöntem ve Teknikler”. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. ed. Gürbüz Ocak. 259–364. Ankara: Pegem Akademi, 9. Basım., 2017.
- Oruç, Cemil. “Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi”. *Gelişim Basamaklarına Göre Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. 1–56. Ankara: Nobel Yayınları, 9. Basım., 2023.

- Öztan Ulusoy, Yıldız. “Gestalt Kuramı”. *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları*. ed. Behçet Oral. 153–174. Ankara: Pegem Akademi, 6. Basım., 2020.
- Şahin, Abdurrahman. “Temel Öğretme-Öğrenme Yaklaşımları”. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. ed. Gürbüz Ocak. 220–257. Ankara: Pegem Akademi, 9. Basım., 2017.
- Şahin, Yasin - Ulucan, Perihan. “Sınıf Öğretmenlerinin Çeşitli Öğretim Yöntem ve Tekniklerini Kullanma Durumları”. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1099218>
- Saraçoğlu, Asuman. “Öğretimi Planlama”. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. ed. Asuman Seda Saraçoğlu - Adnan Turan. 99-131. Ankara: Pegem Akademi, 2. Basım., 2016.
- Sarıtaş, Emel. “Öğretim Yöntemleri”. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. ed. Asuman Seda Saraçoğlu - Adnan Küçüköğlü. 170–189. Ankara: Pegem Akademi, 2. Basım., 2016.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi, 9. Basım., 2017.
- Turan, Mehmet. “Öğrenme-Öğretme İlkeleri”. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. ed. Asuman Seda Saraçoğlu. 99–151. Ankara: Pegem Akademi, 2. Basım., 2016.
- Yeşilyurt, Etem. “Öğretmenlerin Öğretim Yöntemlerini Kullanma Amaçları ve Karşılaştıkları Sorunlar”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17/1 (2013), 163–188.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin, 11. Basım., 2018.

Nurcan SÜLEYMANOĞLU
İlkokul DKAB Dersi Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Kullandıkları Öğretim Yöntemlerinin ve Öğretim Yöntemi Seçme Süreçlerinin Analizi

EĞİTİM BAKANLIĞI 29/12/2023 E.309304

Etik Kurul Onamı

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu			
Oturum Tarihi : 28-12-2023	Oturum Sayısı : 17	Karar Sayısı : 13	
Etik Açısından Uygun			
Çalışma Adı	İLKOKUL DİKAB DERSİ ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE ÖĞRETİM YÖNTEMİ SEÇME SÜREÇLERİNİN ANALİZİ		
Araştırmacılar	Doktora Öğrencisi Nurcan Süleymanoğlu (Yardımcı Araştırmacı) Doktora Öğrencisi Nurcan Süleymanoğlu (Yürütücü)		
Başkan	Prof.Dr. Hakan ÖZDEMİR		
Kurul Üyeleri			
Kullanıcı: Mehmet YILMAZ		Prof.Dr. Yusuf BATAR	
Prof.Dr. Mehmet ÖNAL		Prof.Dr. Mehmet GÜNGÖR	
Prof.Dr. Süleyman ÇALDAK		Prof.Dr. Nesrin SIS	
Prof.Dr. Lütüye ÖZDEMİR			

